

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะเด็กที่อนาคตจะเป็นกำลังของประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นรากฐานเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และเป็นการหล่อหลอมให้เด็กเกิดคุณลักษณะเป็นคนดี มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สังคมและสติปัญญา ดังกล่าวไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งเป็นลักษณะของการเลี้ยงดู และให้การศึกษแก่เด็กทุกด้าน ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 31)

ในการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ความพร้อมทางการเรียนรู้ของเด็กนั้น เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ โดยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ให้แก่เด็ก โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพศ วัย ความสนใจ และความต้องการ เพื่อให้เด็กแต่ละคนมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เยาวภา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 14) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับชั้นอื่น ๆ เพราะเด็กเป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาสมอง ดังนั้นการศึกษาสำหรับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี จึงเป็นลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู เป็นการให้การศึกษาเพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนาทั้ง 4 ด้านคือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมถึงความสามารถของเด็กแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมการให้เด็กเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ และเป็นจุดเริ่มเรียนรู้ของการศึกษาระดับต่อไป

ในปัจจุบันเรื่องการคิดและการสอนคิดเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูง ซึ่งความสำคัญของการคิดมีกำหนดไว้อย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ระบุว่า เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 9) และพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 24 กำหนดไว้ว่า ให้สถานศึกษาและหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องดำเนินการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา, 2542, หน้า 8) นอกจากนี้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ยังระบุไว้ว่า การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด และให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 3) และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ได้กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สำหรับเด็กอายุ 3-5 ระบุว่า มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย มีจินตนาการและมีความคิดสร้างสรรค์ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 13) ซึ่ง ทิศนา แจมมณี (2544, หน้า 95) กล่าวว่า การที่บุคคลจะเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีคิดเก่งนั้น คงจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เด็กควรจะได้รับ การส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้ความคิดและแสดงความคิด หากเด็กไม่ได้รับโอกาสให้คิดและแสดงความคิดเห็นบ่อย ๆ เด็กก็ย่อมคิดได้ช้า มีความคิดน้อย สอดคล้องกับลักษณะ สรีรวัฒน์ (2549, หน้า 22) ที่กล่าวว่า เด็กที่อยู่ในวัยแรกเกิดจนถึงอายุ 3 ขวบ จะอยู่ในช่วงเวลาสำคัญมากในการพัฒนาศักยภาพทางสมอง เนื่องจากเป็นช่วงเวลาแห่งการเปิดรับข้อมูลการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวอย่างรวดเร็ว การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกและใช้ความคิดอย่างเสรีร่วมกับกลุ่มเพื่อน และครู นับเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะตอบสนองต่อความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และการใช้ภาษาอันจะนำไปสู่ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดที่หลากหลายกับกลุ่มเพื่อนซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนา กระบวนการคิด (เขาวพา เฉชะคุปต์, 2542, หน้า 3)

การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพล และมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการ เล่น เด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์ เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติ รอบตัว (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 1) ดังที่ Froebble (อ้างใน นภาพร พรหมจันทร์, 2550, หน้า 11) กล่าวว่า การเล่นเป็นวิธีสอน ที่สำคัญ ส่งเสริมพัฒนาการ กระตุ้นให้เกิดความคิดอย่างเสรี

เกมการศึกษาเป็นเกมที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิด มีเกณฑ์กติกาต่างๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ระยะเกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 3 ถึง 5 ปี เช่น เกมจับคู่ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 57) การจัดประสบการณ์ในรูปแบบการเรียนรู้ผ่านการเล่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกิดการเรียนรู้ได้ พัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา เป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียน ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (นิตยา ประพุดติกิจ, 2541, หน้า 11)

จากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดศรีปิงเมือง พบว่า นักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 2 มีปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องทักษะการคิด คือนักเรียนต่อภาพตามที่กำหนดไม่ได้ เนื่องจากไม่สามารถแยกรายละเอียดของภาพ และจัดหมวดหมู่ของภาพยังไม่สัมพันธ์กัน ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการใช้เกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของเด็กปฐมวัย ด้านการสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบ การจับคู่ การจัดหมวดหมู่ การเรียงลำดับ เป็นสื่อในการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เชื่อว่าผลการศึกษาค้นคว้าจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมทักษะการคิดของเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ศึกษาผลการใช้เกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของเด็กปฐมวัย โรงเรียนเทศบาลวัดศรีปิงเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลในจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของเด็กปฐมวัยจำนวน 20 เกม ได้แก่

1. เกมการจำแนก ประกอบด้วย 3 เกม ได้แก่
  - 1.1 เกมการจำแนกชนิดของสัตว์
  - 1.2 เกมการจำแนกประโยชน์ของสิ่งไม่มีชีวิต
  - 1.3 เกมการจำแนกเสื้อผ้าที่สวมใส่ตามฤดูกาล

2. เกมการจับคู่ ประกอบด้วย 3 เกม ได้แก่
  - 2.1 เกมจับคู่ภาพสัตว์กับที่อยู่อาศัย
  - 2.2 เกมจับคู่ภาพสัตว์กับเท้าที่สัมพันธ์กัน
  - 2.3 เกมจับคู่ภาพกับเงา
3. เกมการเรียงลำดับ ประกอบด้วย 3 เกม ได้แก่
  - 3.1 เกมเรียงลำดับการเจริญเติบโตของข้าว
  - 3.2 เกมเรียงลำดับภาพผลไม้
  - 3.3 เกมเรียงลำดับการเจริญเติบโตของต้นถั่ว
4. เกมการสังเกต ประกอบด้วย 3 เกม ได้แก่
  - 4.1 เกมการสังเกตรายละเอียดสิ่งมีชีวิต
  - 4.2 เกมภาพตัดต่อเรือนแพ
  - 4.3 เกมภาพตัดต่อฝนตก
  - 4.4 เกมการสังเกตรายละเอียดของภาพ (ลอตโต)
5. เกมการจัดหมวดหมู่ ประกอบด้วย 3 เกม ได้แก่
  - 5.1 เกมจัดหมวดหมู่ภาพสิ่งไม่มีชีวิต
  - 5.2 เกมจัดหมวดหมู่ของภาพเสื้อผ้าที่สวมใส่ในฤดูหนาว
  - 5.3 เกมจัดหมวดหมู่สัตว์ที่ออกหากินในเวลาากลางคืน
6. เกมการเปรียบเทียบ ประกอบด้วย 4 เกม ได้แก่
  - 6.1 เกมเปรียบเทียบร้อน-เย็น
  - 6.2 เกมเปรียบเทียบกลางวัน-กลางคืน
  - 6.3 เกมเปรียบเทียบเล็ก-ใหญ่
  - 6.4 เกมเปรียบเทียบจำนวนมาก-น้อย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกมการศึกษา หมายถึง เกมที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนชั้น ปฐมวัยปีที่ 2 ในการเล่นเกมของเด็กมีกระบวนการในการเล่นตามชนิดและประเภทของเกม สามารถเล่นได้ทั้งแบบเล่นเป็นกลุ่มและเล่นตามลำพัง โดยแต่ละเกมจะเน้นและส่งเสริมด้านทักษะการคิด นอกจากนี้ลักษณะของเกมยังมีความหลากหลายและมีความแตกต่างกัน เพื่อช่วยพัฒนาด้านทักษะการคิดให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการจำแนก ด้านการจับคู่ ด้านการเรียงลำดับ ด้านการสังเกต ด้านการจัดหมวดหมู่ และด้านการเปรียบเทียบ จำนวน 20 เกม

ทักษะการคิด หมายถึง กระบวนการทำงานของสมองที่แสดงความสามารถในการแสดงออกหรือแสดงพฤติกรรมของการใช้ความคิดอย่างชำนาญ ทักษะการคิดประกอบด้วย การจำแนก การจับคู่ การเรียงลำดับ การสังเกต การจัดหมวดหมู่ และการเปรียบเทียบ

เด็กปฐมวัย หมายถึง นักเรียนอายุ 4 ถึง 5 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดศรีปิงเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. การศึกษานี้ได้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดสำหรับเด็กระดับชั้นปฐมวัย (ชั้นอนุบาล 1 ถึง 3)
2. ผลการศึกษาเป็นแนวทางในการใช้เกมการศึกษาเพื่อประกอบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กระดับปฐมวัยในด้านอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม